

Проф. д.ик.н. Стоян Денчев, гл.ас. д-р Светла Шапкалова

Религиозното хрумване в социализацията на църквата Св. Георги в Одрин

Резюме: В доклада се представя религиозно наследство свързано със Свети Георги Победоносец и социалната му изява в одринския храм. Коментира се животоописанието, празничната традиция в почитта към светеца и житиеписната източници в съвремения религиозен център. Говори се и за успешния духовен лидер, който съумява да запазва православно наследство извън границите на България. Посочена е важноста на храмовата библиотека за съхраняване на българската общност. Разказва се за една реално осъществена социална и родолюбиви дейност, в която участват религиозни съмишленици и културни дейци, с желание да съхранят българското културно наследство на територията на гр.Одрин.

Ключови думи: православно наследство, социална изява, религиозен център, празнична традиция, духовен лидер

Увод

България е единствената държава в Европа, която не променя името си и религиозната си принадлежност от времето на своето създаване. Независимо от сложното историческо минало, българите са обединяват от принадлежността си към православно вярата. Това разбиране все още стои над всяко социално разделение - език, произход, етнос и др. Българите се обединяват под общият църковен купел, от Светите тайнства на църквата. С първото - Кръщението се отваря вратата за влизане в общността на Светата Православна Църква. Вярата в Светата Троицата - Бог, Отец и Сина и Светия Дух, ежегодното сладко очакване Христовото Възкресение и радостта от настъпващата пролет са част от ежедневието. Търсенето на общи идеали, християнските ценности, общочовешкото добруване и стремежа към духовно развитие са част от народопсихологията на българина, която ясно се вижда в ревностното запазване на националната единичност през вековете.

Благодарение на българските идеали и нравствените ценности се възстановява религиозния център Свети Георги, за да социализира идното поколение към културното наследство на одринските бежанци.

Изложение

Процесът по заселването на българи в района на Източна Тракия започва през ранното средновековие и продължава до Освобождението на България през 1878 г. По силата на Санстефанския мирен договор Лозенград, Люлебургас и Малко Търново остават в пределите на България, а Одрин влиза в пределите на Османската империя. След Балканската война, след сключването на мира в Лондон на 17 май 1913., месец преди започването на Междусъюзническата война, България притежава цяла Източна Тракия (Одринска Тракия) до линията Мидия-Енос (от Черно море до Егейско море), включително Одрин, Лозенград, Люлебургас, Беломорска Тракия с Ксанти, Драма, Гюмюрджина (Камотини) и Серес, Егейското крайбрежие от устието на р. Марица до Струма с Дедеагач (Александрополис) и Кавала (без Солун), островите Тасос и Самотраки, целите Родопи и т. нар. Пиринска Македония. Източна Тракия представлява мозайка от различни култури, националности и религии, които по невероятен начин са съчетали старото с новото, Изтока със Запада, и модерното с традиционното, и към днешна дата тези три фактора композират хармоничния свят на три отделни държави и са резултат от съвместния живот на поколения българи, турци и гърци. [8, с. 241].

Социализация на житиеписните данни

В България грижата за опазването и съхранението на културното наследство е поверено на държавата. Българското законодателство спада към т.нар. „консервативен“ законодателен модел, който предпочита решения с висока степен на държавна намеса. Това отношение е традиционно и може да

се проследи до идеите на Възраждането, когато старините, като материално доказателство за нашето славно минало, са обект на почит и тяхното опазване е въпрос дори на национално оцеляване. Остава отворен проблемът как това отношение трябва да се транслира в днешните реалности. Това се свързва с етичните въпроси, които възникват при всяка фаза в процеса на социализация. Етичното третиране и отношение към културното наследство е „изискуем минимум“ за постигане на неговия ефективен и устойчив пренос във времето. [3, с. 250].

Според житието Свети Георги Победоносец (275 – 23 април 303) е един от най-почитаните светци в Източноправославната църква. Той е описан като красив, кротък и мъжествен младеж, който жестокия гонител на християните Диоклециан взема на работа и с почит и уважение му дава висока военна титла. На Георги е заповядано да участва активно в преследванията на християните, но вместо това, той се открива като вярващ и критикува решението на императора. Разяреният Диоклециан нарежда Георги да се подложи на жестоки мъчения, за да се разкае за своите религиозни убеждения [4, с. 9]. Претърпява жестоки мъчения определени като пет на брой. При всичките болки, които изпитва, той високо слави Бога, след това тихо се моли и най-накрая замлъква сякаш спи. С изнемощяло тяло от непоносимите страдания, но с бодр дух Георги понася всичко търпеливо и с упование на Бога. Императорът се чуди как при всички страдания е жив, а лицето му остава спокойно и бодро. Свети Георги е посечен на 23-ия ден от месец април и достойно завършва земния си живот, като запазва своята вяра непорочна и с великите си подвизи като храбър воин, постига славна победа над злото. [4, с. 10-35].

Светецът, освен като великомъченик, е определен и като победоносец заради множеството физически и духовни мъки, които изтърпява през земния си живот. Неговата славна победа се състои в търпеливото му и безропотно подчинение на волята Божия. Като последовател на Христос, той отстоява позициите и стои твърдо и непоколебимо в своите убеждения. „*Тогавя Иисус казваше на повярвалите в Него иудеи: ако вие пребъдете в словото Ми, наистина сте Мои ученици. И ще познаете истината, и истината ще ви направи свободни.*“ (Иоан 8:31, 32) [1, с. 1309]. Георги предано изпълнява библейските повели и без да се страхува, проповядва Христовата истина, която му дава свободата и силата да побеждава.

Преданието разказва, че веднъж в тъмницата при Св. Георги идва беден земеделец, на когото единият вол умира и не може да оре вече нивите си. Светият мъченик разбира тъгата му и казва: „*Иди си у дома, брате, волът ти е жив*“. Земеделецът повярвал на думите му, връща се и намира вола си жив. Той високо изповяда вярата в Бога, за което е осъден на смърт, която посреща с радост. От тогава остава поверието, че Св. великомъченик Георги пази от беда стадата [5, с. 10-35]. В просторното житие са описани още десет чудеса, случили се след неговата смърт. Те са оформени като самостоятелни истории, датиращи от различен исторически период и служат за насърчение във вярата. Има множество свидетелства от хора и в съвременното, които споделят разрешаване на различни житейски ситуации, като отговор на молитвите към Св. Георги.

Житиената литература описва подробно изживяните мъчения, стоическото им понасяне и множеството удивителни факти, свързани със Св. Георги като чудотворец, но за съвременния технологичен човек е много трудно да осъзнае социалната изява на всичко описано в житието му.

Определен е в пантеона, като великомъченик, защото със силна вяра и мъжество изживява страданията, побеждава в името на Бога, а случващите се чудеса са достойни за овековечаване на неговия култ.

Православната църква определя като Великомъченици, тези християни, които претърпяват особено тежки страдания. В продължителните мъки, те проявяват изключителна твърдост и отстояват непоколебимо своите позиции във вярата. В християнския пантеон такива са: Св. Св. великомъченици Георги, Димитър, Теодор Стратилат, Теодор Тирон, Неделя, Марина, Варвара, Христина, Екатерина, Анастасия, Евфимия Всехвална и др. [1, с. 354].

Социална изява на култа към светеца

Паметта на светеца се чества от всички християни на Изток и на Запад, без разлика от конфесионалната им принадлежност. Гергьовден в България се празнува на 6 май и е обявен за национален празник - ден на храбростта и армията, утвърден с указ на княз Александър Батенберг през 1880 г. В народния празничен календар, култът към светеца е свързан с богата и сложна обредност, която засяга всички социални страни от бита на българина, неговите постоянни мечти за здрав, спокоен и благополучен живот.

Паметта на светеца се чества от славянските и западните инославни църкви съответно на 23 април по нов стил, а на 6 май е по стар стил и празникът е неподвижен. В Йерусалим, Гърция, Кипър, на Света Гора и в другите гръкоезични църкви празникът е подвижен. Ако 23 април се падне преди Възкресение Христово, честват паметта на светеца в първия понеделник след Възкресението - на Светли понеделник, защото службата на светеца съдържа празнични тропари. Ако празникът се случи преди Възкресение Христово или съвпадне с него, както това е възможно преди и след приемането на

новоюлианския календар от част от поместните църкви, то тогава типикът на Църквата нарежда празникът да се премести, защото не може празничната служба на светеца да съвпадне с покаяните от Страстната седмица [10]. За избягване на литургичните неудобства, Българската православна църква решава да съхрани стария стил за Гергьовден – 6 май.

Според народните поверия Св. Георги – покровител на пастирите, е възпят в песните като „хубав“, „цветен“ и „милен Георги“. Той винаги се представя като конник, който не само побеждава змея, но и освобождава девойката, предопределена за жертва. Така е изграден и образът му във фолклорното творчество и в иконографията. От Гергьовден (Джурджовден, Гюргьовден) започва новата скотовъдна година. Има множество вярвания, свързани с утринната роса, със свежите цветя, с които правят венци и се поставят на главите на хората за вратите и за животните. Връзват се гергьовски люлки. По стар обичай се прави курбан за здраве – мъжко агне. Хората се събират на обща трапеза, освещават я, пият, веселят се и пеят песни: „*Здравец за Гергьовден*“, „*Венец за агънца*“. На трапезата – освен по ритуал, има печено агнешко, пресен лук и чесън, салатата, пиле, хляб и вино. Празнуват и всички именници – Георги, Гергана, Гинка, Галя, Галина, Ганка, Ганчо и др., като посрещат гости в домовете си. Провеждат се много храмови празници, местни събори и родови срещи [7, с. 456]. Така някога се почита и в Одринска Тракия, защото българите притежават доста земя и отглеждат много стада с овце. Социално се с православна почит, култово благоговение и наименование на църквата.

Св. Георги е почитан в исляма като Джирджис, Гиргис и Ел Худ, Ал Хадр, Ал Хадир и се явява един от главните некоранични герои. Житиеписните текстове повтарят някои от гръцките и латински версии с тази разлика, че

действието се развива няколко века по-късно. На някои арабски икони на коня на Св. Георги е изобразена малка човешка фигура в мюсюлмански дрехи, със стомна в ръка. Символизира чудото в Рамела, когато един сарацин стреля с лък по иконата на светеца, след което ръката му отича и започва непоносимо да го боли. Свещеник го съветва да се помоли и да запали кандило пред иконата на св. Георги, а после да се помаже с елея от него. Той оздравява по чудодееен начин и приема християнството, за което е наказан с мъченическа смърт. Името му не е известно, но случката е изографисана на арабските икони. Съществува и друго тълкувание за появата на фигурата зад коня на св. Георги, свързано с „*Чудо на Св. Георги с пафлагониеца*“ [12].

Религиозния център Свети Георги в Одрин

Одринска Тракия не е само географска област от Балканите. Тази земя е свързана много тясно с българската история. Гърците в днешна Източна Тракия произхождат от древните колонии, основани по бреговете на Черно море – Созопол, Ахтопол, Василико, Инеада, Мидия и др. Гърци винаги е имало в големите градове на Източна Тракия, по централните търговски пътища и на местата, където някога са били построени древните византийски крепости. [9, с. 297].

Религиозният център в Одрин представлява трикорабна псевдобазилика, характерна за късното Възраждане. Първоначално богослуженията се извършват на гръцки език, но в последствие българската общественост извоюва промяна и се използва характерния език за богослужението - църковнославянски. До 1940 г. църквата е има свещеник български гражданин, но след това се назначава свещенослужител от Истанбул.

През 2000 г. обаче настъпва истинска промяна в решаването на въпросите по поддържането и реставрирането на българските културно-

исторически паметници в Одрин. Още следващата година е изготвен проект за реставрацията на църквата Свети Георги архитект Васил Китов. Разкрива се целева сметка в турска банка за възстановяване на църквата „Свети Георги“ през май 2002 г. Първото дарение от 1000 долара даде депутатът доц. Атанас Щерев. Директорът на „Булгаргаз“, Търговско-промишлена палата – Варна, АЕЦ „Козлодуй“, Регионален граничен сектор – Елхово и много анонимни дарители. С голяма ревност и не малка финансова подкрепа за възстановяването на храма се включва и Съюза на тракийските дружества в България. Важно е да се споменат неправителствени организации, фондацията „Помогни на нуждаещите се“ със седалище в Пловдив, на дружеството на българските и турските бизнесмени „Бултид“ със седалище в София и в Пловдив. Голяма е признателността към реставраторския екип с ръководител Светла Загорчева. В тази кампания активно участват и турски граждани и институции – представители на българските изселнически дружества, на местната власт, обикновени хора, които по различни поводи са идват в Одрин и са съпричастни към каузата. В 2003 г. е подписан договор за ремонта на храма с местния арх. Али Ерол, който е председател на Съюза на архитектите в Одрин. Конкурсът за възлагане на обществената поръчка е проведен в кабинета на председателя на Търговско-промишлената палата в Одрин, който любезно го предоставя. От България участват Дирекция „Вероизповедания“ към Министерски съвет, представители на Института за опазване на паметници на културата, дипломати от Външно министерство, общественици и политици. От Истанбул идват членове от църковното настоятелство на българската православна общност, ръководени от тогавашния председател Васил Лязе. Договорът се подписва с най-добрия кандидат, което се доказва и впоследствие – архитект Али Ерол. На 9 май 2004 г. напълно възстановената и обновена църква тържествено беше открита и преосветена в присъствието на

тогавашния министър-председател Симеон Сакскобургготски. Църковната служба се води от Негово Високопреосвещенство Неофит Митрополит Русенски и Негово Високопреосвещенство Евлогий, епископ и ректор на Пловдивската духовна семинария – към настоящия момент, сега са в друга църковна йерархия. [по 13].

След възстановяването на религиозния център в него започва активна социализация с вярващи поклонници и културни дейности. Активно участват тракийските дружества и Университета по библиотекознание и културно наследство. Благодарение на специализираното висше училище се направи библиотека и музей с етнографската сбирка. Желанието е на българския свещеник Александър Чакърък и на неговата съпруга, както и на българските тракийски дружества, но се реализира от тогавашния ректор проф. д.ик.н. Стоян Денчев. На 7 януари 2008 г със тържествена Св. литургия и водосвет се откри библиотеката и музеят в присъствието на част от академичната общност на университета, министърът на културата Стефан Данаилов, директорът на националния исторически музей Божидар Димитров и други важни гости. Старозагорският митрополит Галактион заедно с други свещенослужители на Ивановден с празнична богослужба освети църковния музей и библиотека. За инициативата съдейства и Генералното консулство на България в Одрин. Библиотеката към настоящия момент разполага с фонд от 2500 тома литература на български език, като всички книги са дарения от издателства, организации и частни лица. Университетът дари на библиотеката компютърна конфигурация и оформи специален информационен център. Църковната библиотека при храма е важно духовно средище, в които се обучават в добродетелите на вярата, но и търпимост към другостта и различията. Духовността на библиотеката като институция е да проявява, затвърждава и

развива християнските добродетели и със силата на любовта да доказва просветителската си функция. Съвременната църковна библиотека при храма социализира, информира и духовно обучава. Извежда се психоемоционалното влияние на религиозното чувство, което докосва всяка личност при посещението и, стимулира ги към духовно развитие и търпимост към религиозните различията и възприемане на драгостта. [10, с. 423].

Близостта на църквата Св. Георги с българската граница – само на 15 км дава възможност за чести посещения и множество различни мероприятия – изложби, научни конференции, представяне на книги и др. В малката православна църковна община към църквата Свети Георги цари дух на разбирателство, уют и топлина. Заслуга за това и свещеникът отец Александър Чакърък. Той е съвременен свещенослужител, социален с ясна духовна мисия и съпричастност към всичко случващо се в общността. Християнската любовта е движещата сила, която социално мотивира всички работещи за каузата на религиозния център в Одрин. *„Защото Бог толкоз обикна света, че отдаде Своя Единороден Син, та всякой, който вярва в Него, да не погине, а да има живот вечен“ (Иоан 3:16).* [1, с. 1299].

Всяка година на 6 май в религиозния център има празнична литургия с много гости от България, Гърция и Турция. Голям е потока от поклонници, благодарение на добрите социални връзки между трите държава. Заедно се отправя молитви за мир и разбирателство. Взаимното уважение, добруване и надежда за здраве, щастие, и любов. Във всяка една религия се стимулира социалната изява на нравствените добродетели, а молитвата винаги звучи с уважение и почит към Бога. На тържеството звучи и българска народна музика и се прави опит за възобновяване на традиционното празнуване на Гергьовден с приятели от близо и далеч.

Процесите на индивидуалната социализация стават с времето, за да се натрупа достатъчно жизнен опит, който да помогне на индивида да се ориентира в сложните етнически отношения, където се преплитат традиции, народопсихологически ориентири, нагласи към различния, поведенчески програми и интериоризирани институционални подходи, за да може индивидът да се справи с предизвикателствата и да се ориентира в сложните социални отношения, пропити от междуетнически проблеми. [6, с. 497].

Таблица

Важни моменти в социализацията на църквата Св. Георги в Одрин

Социализация на религиозен център	Социализация на религиозен лидер	Социализация на религиозна общност
Нова църква	Богословски образование	Другарски срещи
Богослужебен език	Комуникативни учения	Духовно общуване
Църковна библиотека	Ангажиран обществено	Родната култура

Социализацията е обвързана с построяването на новия храм в който има богослужение на български език, а библиотечен център е с много разнообразни прояви. Свещеникът в църквата Свети Георги е религиозен лидер за пример. Притежава подходящо богословско образование, високи комуникативни умения и постоянна изява в живота на града. В общността се поддържа отношение към родната култура като се провеждат различни мероприятия и другарски срещи. Често гостуват на родолюбиви българи с

тракийски произход и се и водят задушевни разговори за славните минали времена и ежедневните тегоби.

Нетленното наследство по примера на светеца Георги се извява в духовните дела на свещеника, но и на миряните. Те са посветени на Бога, извършват се с молитва, с обръщане за благословение и колкото е възможно по-съкровено. За да знае за тях само Бог, такива дела правят по-малко външно впечатление. Те са известни само на Всевишния и ще въздаде за тях заслужената слава в бъдещия живот. Такава е и социалната изява на всички работещи за каузата на българския религиозен център в Одрин. Светското добро е различно от духовното, но са видими всички благите дела.

Библиотечния книжен уникат на житието

За голямата прослава на светеца се написват и много различни жития, които продължават научно да се изследват. Известни житиеписци са: Св. Андрей Критски през VIII в., Аркадий Кипърски, Теодор Квестор, Св. Григорий Кипърски, Симеон Метафраст, датирани от X в. Към ранните жития се натрупват множество легенди и предания, които пораждат цяла поредица апокрифи. Срещат се на латински, гръцки, сирийски, арабски, коптски, етиопски и други източни езици. Сред най-известните са: Виенски палимпсест от V в., а също и „Деяния на Св. Георги“ от VI в., „Мъченичеството на Георги“ и др. Според Делайе, папа Геласий I е подведен и е объркал житието на св. вмчк Георги с това на узурпатора на катедрата на св. Атанасий Александрийски – арианският епископ Георги Кападокийски. Апокрифната литература се отличава с големи хиперболи, а не с исторически сведения за живота на светеца [по 12].

Идеята на изследването е социално да изяви две самостоятелни издания на житието на Св. Георги от годините 1911 и 2000 г. [по 4 и по 5], които са

притежание в библиотечния фонд на църквата. Сравнителният анализ на двете житиеписни издания е по титулните им страници и по съдържанието. Издадени от Светогорския Зографски манастир, но в различни години и печатници. В съдържателно отношение те са почти еднакви, защото и в двете могат да се прочетат просторното житие на светеца и десетте му чудеса. Има важна информация и за манастира „Зограф“, дава се накратко историята му, но се набляга на чудотворните икони и мощи в него. Манастирът е представен като най-важният български религиозен център, посветен на Свети Георги. В светата обител има постоянен молитвен живот и под закрилата на Великомъченика се случват множество чудеса в миналото и сега. Изданието от 1911 г. е в бледо син цвят. Титулната страница е печатно оформена със спецификата на религиозната литература. Задължителният символ на християнството – кръста, е поставен най-отгоре и е в характерния православен стил (виж приложението). На последната страница има фотография с панорамен изглед на целия манастир. Издадено е от печатницата на Г. Г Самарджиев & С-ие в Солун. Курсивно са отбелязани библейските цитати и думите на светеца.

Житието от 2000 г. е написано като второ илюстрирано издание, защото е с добавените три цветни Чудотворни икони от манастира и печата. Редно е, да се обозначи като второ допълнено или преработено издание, защото е с езиковата реформа и текстова редакция. Екип от пет души, посочен на последната страница прави графичното оформление, рисунките, редакциите и корекциите в изданието. Добавя текста с „*Чудото на свети Георги с българина*“ и целите акатистни молитви. Изданието от 2000 г. не е изцяло фототипно на изданието от 1911 г., но се стреми да запази информацията с максимална достоверност и близост. Преработката на житието е наложена

заради динамиката на времето и развитието на технологичния свят. В библиотеката на Зографския манастир се пазят всички житиеписни издания. Екземпляри от житието на светеца от 1911 г. се намират в Националната библиотека, в някои от регионалните библиотеки в страната, в библиотеките към богословските факултети, към семинарските библиотеки, в църковни библиотеки, в библиотеките на ставропигиалните манастири, в митрополитските библиотеки в страната, както и в частни библиотечни колекции и в други библиотечни сбирки. Изключителна чест е да се притежава и в тази църковна библиотека, което е признак на социална инвенция и добронамереност от страна на дарителите, който остават анонимни.

Заклучение

За християните житиеписната литература е важна, защото тя дава информация за отминалите събития, не се подлага на съмнение и не са нужни научни доказателства, защото се свързва с доверието към Бога. Вярващият човек се оповава на Бога, мисли позитивно, на всичко се надява и всичко прощава, защото умее да обича. Води се от библейските повели. *„Не съдете, за да не бъдете съдени; защото, с какъвто съд съдите, с такъв ще бъдете съдени; и с каквато мярка мерите, с такава ще ви се отмери“* (Мат. 7:1-2) [1, с. 1201].

Свети Георги е подреден в пантеона на великомъчениците, заради геройски понесените страдания в името на вярата. Неговият пример на победител е в духовно и физическо измерение, а чудесата, които извършва са за насърчение и свидетелство към околните. Доста религиозни центрове носят името на светеца, което е ясно свидетелство на социална изява. Най-важният е манастирът „Св. Георги Зограф“ е наречен от светогорските монаси

„българския манастир“, защото за близо десет вековната си история е обитаван от български монаси и по чуден начин е посочен за патрон Св. Георги.

Празникът Гергьовден е сред най-важните в българската празнична обредност и е част от нетленното наследство. Многовековното присъствие на мощи и чудотворни икони, свързани със светеца е отразено в различни писмени документи и е социална изява на култа към светеца. Някои от тях са описани и разгадани, а други очакват своите изследователи. Значението на празника се открива назад във времето, защото успява да съхрани известна житиеписна достоверност и чудесата на вярата служи за доказателство на идните поколения.

Религиозният център в Одрин носи названието на светеца, защото е високо почитан български, гърци и турци. Свети Георги дава достоен пример за постигане на духовни победи, подражание в мъжественост и молитвено упование, а обект на благодарствена възхвала са многобройните му чудеса. В динамично развиващия се технологичен свят, Великомъченика, Победоносеца и Чудотвореца Георги има място със своята святост и служи за насърчение във вярата. Със своя социален пример за християнско благочестие е модел за подражание и култово почитание.

ЛИТЕРАТУРА/REFERENCES

[1] **Avksentii**, Arihmandrit. Eortologia. Plovdiv: IMN, 2012 – 464 p.

[Авксентий, Архимандрит. Еоротология. Пловдив: ИМН, 2012. – 464 с.]

[2] **Biblia**. Sofia: Izdava Svetia Sinod na Bulgarskata Pravoslavna Tsarkva, 1998. – 1524 p.

[Библия. София: Издава Светия Синод на Българската Православна Църква, 1998. - 1524 с.]

[3] **Debruine**, Nina. Socializacia na kulturnoto nasledstvo. (Aspekti na teoriata I praktikata). – Sofia: Za bukвите – O pismeneh, 2019. – 366 p.

[Дебрюне, Нина. Социализация на културното наследство. (Аспекти на теорията и практиката). – София: За буквите – О писменехъ, 2019. – 366 с.]

[4] **Zhivota**, stradaniata I chudesata na Svetago veligomuchenika, pobedonosetsa I chudotvoretsa Georgia. Izdava Bulgar. Manastir Sv. Georgi Zograf V Sv. Gora. 1911. – 60 p.

[Живота, страданията и чудесата на Светаго великомъченика, победоносца и чудотворца Георгия. Издава Българ. Манастиръ Св. Георги Зографъ Въ Св. Гора. 1911. – 60 с.]

[5] **Zhivot** stradania I chudesana Sveti Velikomuchenik Georgi. Manastir “Sv. Vmchk. Georgi Zograf”, Sveta Gora, Aton. 2000. – 104 p.

[Живот страдания и чудеса на Свети Великомъченик Георги. Манастир „Св. Вмчк. Георги Зограф“, Света Гора, Атон. 2000. – 104 с.]

[6] **Lazarov**, Vladislav, Eva Tsenkova, Todor Rangelov. Etnicheska identichnost na suvremennia bulgarin. – V: Sb. Obshtesvoto na znaniето I humanizmat na XXI vek, XVI nacionalna nauchna konferencia s mejdunarodno uchastie, Sofia, 1 noemvri 2018. Sofia: Za bukвите – O pismeneh, 2019. – 489 – 497.

[Лазаров, Владислав, Ева Ценкова, Тодор Рангелов. Етническа идентичност на съвременния българин. – В: Сб. Обществото на знанието и хуманизмът на XXI век, XVI национална научна конференция с международно участие, София, 1 ноември 2018. София: За буквите – О писменехъ, 2019, с. 489 – 497.]

[7] **Stareva**, Lilia. Bulgarskite svetsi I praznitsi: rituali I zabrani, gadania, predskazania I magii, meteorologichni prognozi, obredni veshti, hrani I simvoli. – Sofia. Knigoizd. Kushta Trud, 2005. – 531 s.

[Старева, Лилия. Български светци и празници: ритуали и забрани, гадания, предсказания и магии, метеорологични прогнози, обредни вещи, храни и символи. - София. Книгоизд. къща Труд, 2005. - 531 с.]

[8] **Stoyanova**, Diana, Plamen Teodosiev. Bulgarskoto kulturno-istorichesko nasledstvo v Jaila mahala – minalo I nastoiashte. – V: Suvremenni izmerenia na evropeiskoto obrazovatelno I nauchno prostranstvo. Bulgaro-ungarski kulturni obshtuvania. - Sofia Za bukвите – O pismeneh, Tom 4, 2016, s. 235 – 241.

[Стоянова, Диана, Пламен Теодосиев. Българското културно-историческо наследство в Яйла махала – минало и настояще. – В: Съвременни измерения на европейското образователно и научно пространство. Българо-унгарски културни общувания. – София: За буквите – О писменехъ, Том 4, 2016, с. 235 – 241.]

[9] **Teodosiev**, Plamen. Bulgarskoto kulturno prisustvie v Lozengrad I Istanbul. – V: Suvremenni izmerenia na evropeiskoto obrazovatelno I nauchno prostranstvo. - Sofia Za bukвите – O pismeneh, Tom 3, 2015, s. 297 – 302.

[Теодосиев, Пламен. Българското културно присъствие в Лозенград и Истанбул. – В: Съвременни измерения на европейското образователно и научно пространство. София: За буквите – О писменехъ, Том 3, 2015, 297 – 302.]

[10] **Shapkalova**, Svetla. Religioznoto obuchenie na budeshnite bibliotichni specialist – v duh na tolerantnost – V: Trudovete na SVUBIT Sofia, 2005. Tom 4, p. 423-431. 480 p.

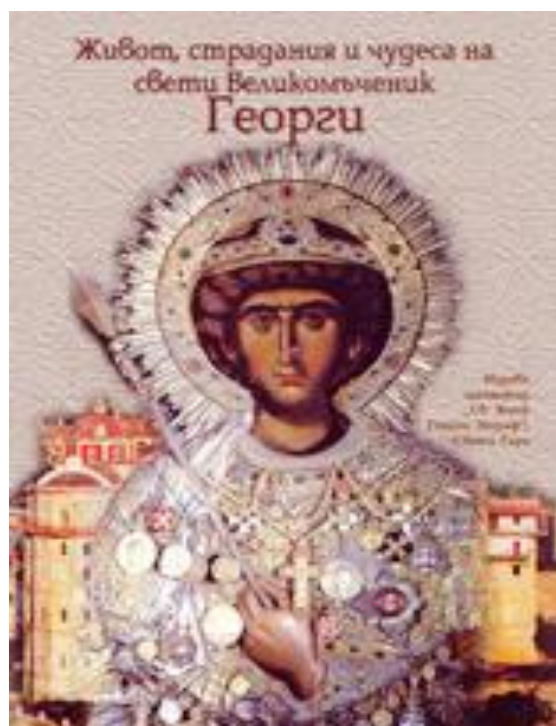
[Шапкалова, Светла. Религиозното обучение на бъдещите библиотечни специалисти – в дух на толерантност – В: Трудовете на СВУБИТ София, 2005. том 4, с. 423-431. 480 с.]

[11] <https://dveri.bg/38w3> (преглед на: 20.05.2022 г.)

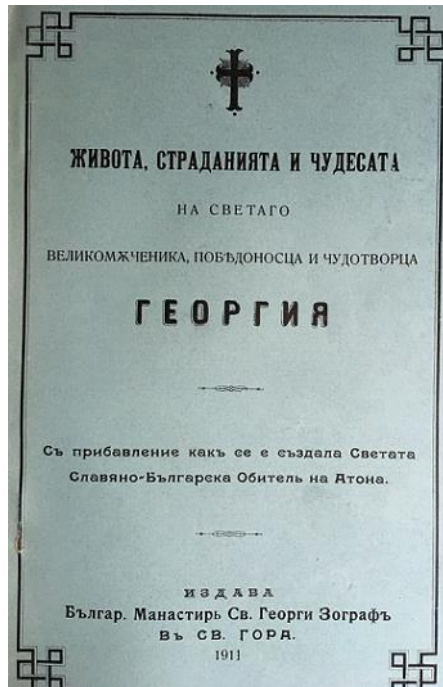
[12] http://www.pravoslavieto.com/life/04.23_sv_Georgi_Pobedonosec.htm (преглед на: 20.05.2022 г.)

[13] <https://www.pravoslavie.bg/България/живот-и-за-св-св-константин-и-елена-в-од/> (преглед на: 20.05.2022 г.)

ПРИЛОЖЕНИЕ № 1

ПРИЛОЖЕНИЕ № 2

Chief Assist. Prof. Svetla Shapkalova, PhD
University of Library Studies and Information Technologies
e-mail: s.shapkalova@unibit.b

